

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
доктору педагогічних наук, професору
Рибалко Ліні Миколаївні*

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Домаренка Максима Володимировича на тему
«Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів
аудіовізуальними засобами», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертаційного дослідження М. В. Домаренка зумовлена сучасними реаліями розвитку української держави, яка послідовно рухається шляхом євроінтеграції та утвердження власної позиції в загальноєвропейському просторі. В умовах активізації міжнародних контактів та поглиблення співробітництва між Україною і країнами Євросоюзу особливої ваги набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних забезпечувати повноцінну міжмовну та міжкультурну взаємодію. Саме перекладачі виступають тим сполучним ланцюгом, який уможливорює ефективний діалог між українським суспільством та європейськими партнерами, що підкреслює стратегічну значущість їхньої професійної підготовки в системі вищої освіти.

Питання формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у межах спеціальності «Філологія» (спеціалізація «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська») залишається предметом активної наукової дискусії. Незважаючи на значний доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників, проблема не втрачає своєї наукової гостроти, передусім у контексті стрімкого технологічного розвитку, який суттєво трансформує як зміст перекладацької діяльності, так і підходи до фахової підготовки майбутніх перекладачів.

Перспективним інструментом оновлення освітнього процесу в цьому напрямі є аудіовізуальні засоби, дидактичний потенціал яких активно досліджується сучасною педагогічною наукою. Їх інтеграція у навчання перекладачів відкриває нові можливості для створення іншомовного середовища для практики умінь і навичок комунікації та перекладу, візуалізації соціокультурного контексту, підвищення мотивації здобувачів освіти до професійного та особистісного розвитку.

Таким чином, з огляду на об'єктивну потребу модернізації вищої освіти, сучасні реалії перекладацької діяльності, значний потенціал аудіовізуальних засобів у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів та недостатню теоретичну розробленість зазначеної проблематики, дисертаційне дослідження М. В. Домаренка є актуальним.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової тематики кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» в межах науково-дослідної роботи «Германські мови та літератури і методика їх навчання» (державний реєстраційний номер 0117U003245). Науковий внесок здобувача полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та практичного інструментарію формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що наукові положення, сформульовані автором є обґрунтованими та достовірними, що свідчить про глибоке розуміння сутності проблеми, що розглядається у роботі. Структура дисертації є логічною. Об'єкт і предмет дослідження визначено коректно, мету сформульовано згідно з темою дисертаційної роботи. Завдання відображають основні етапи науково пошуку, а їх кількість є достатньою для розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети.

Теоретико-методологічні засади роботи ґрунтуються на якісно проведеному аналізі джерельної бази, що налічує 222 найменування, з яких 164 іноземними мовами.

Достовірність результатів дисертаційної роботи забезпечується комплексним і методологічно виваженим застосуванням дослідницького інструментарію, що охоплює три взаємопов'язані групи методів, кожна з яких виконує чітко визначену функцію в загальній логіці дослідження. Теоретичні методи (аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, індукція, дедукція та моделювання) становлять основу концептуального рівня роботи. Їх застосування забезпечило системне опрацювання наукової літератури з досліджуваної проблематики, дозволило обґрунтувати ключові концептуальні положення, уточнити зміст базових понять дослідження, а також побудувати авторську модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами, що є центральним здобутком роботи. Емпіричні методи (спостереження, експеримент, тестування та аналіз мовленнєвих завдань відкритого типу, виконаних здобувачами освіти в межах експерименту) забезпечили практичну верифікацію теоретичних положень дисертації. Їх використання уможливило безпосередню перевірку ефективності запропонованої моделі в реальних умовах професійної підготовки майбутніх перекладачів, що суттєво підвищує практичну цінність отриманих результатів. Статистичне опрацювання експериментальних даних здійснювалося із застосуванням методів математичної статистики, що забезпечило об'єктивність інтерпретації отриманих результатів і підвищило рівень їхньої верифікованості.

Висновки, представлені у дисертації є логічними, відповідають поставленій меті та завданням дослідження, вирізняються достатнім рівнем обґрунтування та базуються на результатах самостійно здійсненого здобувачем дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження М. В. Домаренка містить наукові положення, висновки та рекомендації, які свідчать про значний внесок автора у вирішення проблеми удосконалення професійної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти.

Найбільш вагомим результатом дослідження, що має безсумнівну наукову новизну, є розробка моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами у контексті вимог сучасного ринку праці та стрімкого розвитку штучного інтелекту (с. 89). Заслужовує на схвальну оцінку те, як автором представлено детальні рекомендації для створення аудіовізуальних засобів з урахуванням особливостей професійної підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти (с. 68 – 85) та описано етапи застосування аудіовізуальних засобів у навчанні майбутніх перекладачів для формування їхньої професійної компетентності, що включають визначення навчальних цілей професійної підготовки майбутніх перекладачів, створення адаптованого АВЗ, використання створеного АВЗ та опрацювання інформації, отриманої з АВЗ (с. 91 – 104).

Наукова новизна дослідження прослідковується в удосконаленні понятійно-категоріального апарату у галузі теорії та методики професійної освіти. Це стосується уточнення змісту понять «професійна компетентність» і «професійна компетентність майбутніх перекладачів» (с. 26 – 28), яке було здійснено автором на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного наукового доробку, та детальний аналіз структури професійної компетентності майбутніх перекладачів, у якій виокремлено низку загальних та фахових субкомпетентностей, якими має володіти сучасний перекладач (с. 29 – 42). Варто відмітити те, як у роботі логічно представлено критерії сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів, обґрунтовано рівні (початковий, середній, достатній, високий), детально описано показники (с. 105 – 122).

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення отриманих здобувачем результатів полягає в суттєвому збагаченні положень теорії та методики професійної освіти, зокрема в аспекті професійної підготовки студентів-філологів та використанні аудіовізуальних засобів у процесі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи М. В. Домаренка можуть слугувати теоретико-методичною основою для

подальших наукових досліджень із проблем формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю застосування розробленої моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами та методичних рекомендацій щодо створення і використання аудіовізуальних засобів у професійній підготовці майбутніх перекладачів – під час проектування освітньо-професійних програм, створення навчально-методичного забезпечення, зокрема, підручників, навчальних і навчально-методичних посібників, дидактичних матеріалів, електронних освітніх ресурсів та викладання різноманітних освітніх компонентів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 375/03-33 від 02.04.2026), Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (довідка про впровадження № 31-9/1731 від 26.05.2026), Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (довідка про впровадження № 05ФЛ/29.00 від 30.01.2026).

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження. Теоретико-методичні положення та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, пройшли належну апробацію та достатньо повно відображені в 16 опублікованих наукових працях, серед яких 7 статей у фахових наукових виданнях та 9 тез доповідей у матеріалах міжнародних наукових і науково-практичних конференцій. Усі публікації здобувача є одноосібними, що свідчить про вагомий особистий внесок М. В. Домаренка у розроблення досліджуваної проблематики.

Опубліковані праці відповідають вимогам пунктів 8 і 9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота М. В. Домаренка є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що відповідає вимогам академічної доброчесності. Усі наукові положення, теоретичні розробки, висновки та практичні рекомендації, винесені на публічний захист, є результатом особистої дослідницької діяльності здобувача. Посилання на першоджерела у текстових запозиченнях та при використанні вихідних даних оформлено коректно. Фактів академічного плагіату, фабрикації і фальсифікації даних не виявлено. Отже, результати дослідження можуть вважатися достовірними та такими, що відповідають принципам академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом високо оцінюючи наукову новизну, теоретичну та практичну значущість результатів, отриманих здобувачем, необхідно відмітити окремі дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи:

1. Схвально оцінюючи здійснений автором аналіз структури професійної компетентності майбутніх перекладачів та обґрунтованість виокремлення загальних та фахових субкомпетентностей, вважаємо за доцільне дещо розширити прагматичний підхід до визначення сутності професійної компетентності як здатності ефективно виконувати професійні обов'язки. З огляду на сучасну парадигму професійної освіти, яка трактує компетентність як інтегративне особистісне утворення, додаткове висвітлення мотиваційних, ціннісно-сміслових складників та особистісних якостей студентів у контексті їхнього професійного становлення сприяло б більш повному розкриттю теми та підсилило б теоретичне значення проведеного дослідження.

2. Позитивно слід оцінити аналіз Стандарту вищої освіти України» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Філологія», затверджений наказом №869 від 20.06.2019 р. (Міністерство освіти і науки України, 2019) та освітньо-професійних програм вітчизняних закладів вищої освіти щодо стану формування професійної компетентності майбутніх перекладачів (п.1.2). Разом із тим вибірка з 10 ОПП є достатньою для первинних узагальнень, проте може бути розширена для підвищення репрезентативності

отриманих висновків щодо загального стану формування фахових субкомпетентностей майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України.

3. Розроблена та представлена у п. 2.2 модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами є безперечним науковим здобутком роботи. Експериментальна перевірка моделі в межах дисципліни «Практика усного та писемного мовлення» забезпечила достатнє підґрунтя для підтвердження її ефективності, хоча перевірка в межах ширшого кола навчальних дисциплін, особливо тих, які пов'язані з навчанням перекладу, могла б ще повніше розкрити її потенціал. Водночас поширення досвіду впровадження моделі на інші дисципліни становить перспективний напрям для подальших наукових досліджень.

4. Визнаючи обґрунтованість критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів, які представлено у дисертаційній роботі, необхідно зазначити, що діагностичний інструментарій, запропонований автором, більшою мірою орієнтований на письмові форми (написання есе, тестування, переклад та редагування перекладу) (п. 3.1., с. 131 – 132). Цікавим для наукової дискусії є питання залучення засобів діагностики в усній формі, адже усне мовлення, навички ведення дискусії, презентації, усний переклад є важливими у процесі підготовки майбутніх перекладачів. Це дозволило б ще повніше відобразити рівень сформованості певного складника професійної компетентності, наприклад комунікативно-кооперативної чи білінгвальної субкомпетентностей, у процесі усного іншомовного спілкування.

5. Ефективність розробленої автором моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами було підтверджено в результаті педагогічного експерименту (п. 3.2, 3.3). Це актуалізує потребу в розробці та виданні розгорнутих методичних рекомендаціях, які б допомагали викладачам успішно створювати та широко використовувати аудіовізуальні засоби у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів. Це значно посилило б практичну значущість дисертаційної роботи.

Однак, висловлені зауваження мають дискусійний характер та не знижують загального високого науково-теоретичного і методичного рівня проведеного М. В. Домаренком дослідження.

Загальний висновок до дисертаційної роботи та її відповідність установленим вимогам. Дисертаційна робота М. В. Домаренка на тему «Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, присвяченою актуальній проблематиці. За змістом робота повністю розкриває обрану тему та вирішує поставлені завдання. Положення дисертації, винесені на захист, містять наукову новизну та мають практичну цінність для системи підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України. Матеріал викладено в логічній послідовності, основні положення та висновки є достатньо аргументованими. Структура та оформлення роботи відповідають усім встановленим вимогам щодо виконання дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Домаренко Максим Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
та перекладу

Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

Юлія НІКОЛАЄНКО

Лідиса Засвітська
Заступник ректора
Відділу кадрів

Василь Билин